

СОЦИАЛНИ НАУКИ

МНОГО СПЕЦИАЛНОСТИ - ВСИЧКИ С ПРЕДМЕТ ОБЩЕСТВОТО

материал на **Борислав Борисов**

С

оциалните науки са тези науки, в чиито обхват от интереси влизат обществото (социума) и човешкото поведение. Те покриват огромно поле от човешките знания и имат също толкова огромна проекция като приложни академични програми, които се преподават във висшите училища.

Основните дисциплини на социалните науки са в следните области:

- Социология - занимава се с обществото и човешкото социално поведение. Социологията е доста близка до философията, социалната психология и хуманитарните науки като цяло, макар понякога да работи и с числа и проценти в изследванията си. Много от завършилите социология могат да се реализират и в рамките на публичния сектор. Например като експерти по социални проблеми към звена на различни министерства, ведомства, институции, социални работници и служители в държавната администрация.
- Антропология - има за цел да осигури задълбочени познания в областта на човешкото разнообразие, произхода на човека и неговото развитие. Тя е насочена към обучение на студентите в научни направления с интердисциплинарен характер. Изучават се класически, молекулярни, генетични

и статистически методи в антропологичните изследвания. Основни дисциплини са: соматология, дерматоглифика, медицинска антропология, молекулни маркери и основи на популационната генетика, статистически методи в антропологията, човешка идентификация, еволюция на човека и етническа антропология.

- Политология - фокусира се върху изследванията в областта на политиката, политическото поведение и обществените политики на държавно ниво, както и на глобално ниво. Тя е общоприета университетска специалност и най-общо казано се изучава в няколко основни подразделения: международни отношения (International Relations в англо-американските университети е самостоятелна наука), сравнителни политически системи, политика и икономика, политика и право. С диплома по тази специалност можете да търсите кариера като специалист, експерт и анализатор на политическите процеси в държавни институ-

ции, правителствени и неправителствени организации, политически партии, профсъюзи, международни организации. Медиите, социологически агенции и дипломатическите институции също са вариант за работа пред политолозите.

- Психология - акцентира върху изучаването на менталитета и поведението, доколкото те се определят по отношение на обществото. Голямото мнозинство от психолозите работят в три области - клиничната, консултативната и училищната психология, но възможностите за кариерна реализация не се изчерпват с това. Например - в бъдеще ще се търсят все повече нови специалисти по индустриалната и организационна психология. Това е така, защото новите практики в мениджмънта залагат много на оптималната мотивация на служителите. Психолозите могат да се занимават и със социални дейности и интеграция на малцинствата.
- Криминология - занимава се с

проблеми и обществени ситуации, които се отнасят към престъпността и престъпното поведение. Основната цел на криминологията е да противодейства на престъпността чрез система от превантивни мерки за ограничаването ѝ. Това се прави чрез научно обосновани мерки за противодействие на престъпността. Криминологите изучават престъпността като явление в обществото – защо се е проявила, какви са първопричините и необходимите условия. Освен това криминологите често се включват като консултанти при разследванията на престъпленията от компетентните органи. Те могат да участват в огледите на местопрестъпленията, както и да правят профили на потенциалните заподозрени, но нямат правомощия като на детективите.

- **Икономика** - занимава се с човешките и социалните отношения, свързани с придобиването на материални ресурси, както и законите и обществените отношения, свързани с производството и разпределението на собствеността. Завършилите специалността могат да работят като:

специалисти в стопански организации, държавни институции, неправителствени организации, в сферата на инвестиционната, фискалната и паричната политика, политиката на доходите, валутно-финансовите операции, разработването на оптимизационни модели, икономическото прогнозиране; експерти и ръководители в изследователски и консултантски организации, специализирани агенции, финансови и банкови институции, правителствени, неправителствени и международни икономически организации.

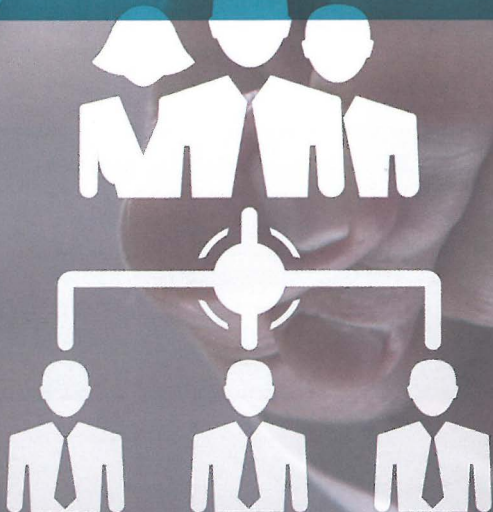
- **Философия** - специалността обхваща широк и разнообразен спектър от специализирани дисциплини, които покриват на практика както цялата история на философията, така и най-важните области на съвременните систематични изследвания. Специалността философия дава възможност за успешна реализация в престижни области на обществения живот като политика, социално управление, социални стратегии за развитие и професионална реализация като експерти и съветници към държавни и частни институции.

- **Археология** - има за цел изграждането на система от основни и специализирани знания и умения в областта на съвременната археологическа наука. Завършилите специалности могат да се реализират като специалисти (уредници и екскурзоводи) в национални, регионални и частни музеи, лаборатории за консервация и реставрация на културни паметници, в специализираните звена за опазване на културно-историческото наследство в общинската, областната и държавната администрация и органите на МВР, да работят в частния сектор в сферата на културния или религиозния туризъм.

- **Педагогика** - социална наука, която изследва същността, закономерностите, тенденциите и перспективите на развитието на педагогическия процес. Тя е наука за обучението и образованието на детето и представлява съвкупност от научни познания, организирани в система и проверени в практиката. Завършилите могат да работят като педагогически съветници във всички училища, като учители по педагогика (в училища с педагогически профил), като възпитатели - във всички учебно-възпитателни институции, както и в институции от „закрит тип“ (възпитателни училища-интернати, домове за деца и юноши, детски оздравителни заведения, общежития), като начални учители, както и инспектори в детски педагогически стаи.

- **История** - обучението по история във всяка държава е различно, с оглед на регионалните особености. Повечето български университети изучават предмети от типа на: Средновековна балканска история; Нова балканска история (XV-XIX в.); Съвременна Тракология; История на балканските народи; Международни отношения на Балканите XIX-XX век. Извън образователната система, историците могат да работят като специалисти в музеи, културни институции, как-

СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ РАЗГЛЕЖДАТ АСПЕКТИТЕ НА ЧОВЕШКОТО ОБЩЕСТВО, Т. Е. ТЕ ОБЕДИНЯВАТ ВСИЧКИ НАУКИ С ПРЕДМЕТ ОБЩЕСТВОТО И РАЗЛИЧНИТЕ МУ ФОРМИ И ДЕЯНИЯ

то и в неправителствения сектор.

- **Културология** - науката за културата се занимава със запознаването и изучаването на историческите натрупвания, даващи достоверни примери и доказателства за вида, състава и идентичността на културите по све-

В БЪЛГАРИЯ В МНОГО УНИВЕРСИТЕТИ СЕ УЧАТ ПРЕДМЕТИ ТИП „СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ“

та, техните особености и връзки. Най-общо - културологията изучава всичко, което се различава при сравнението на миналото с настоящето. Културолозите смятат, че същността на истинската култура може да даде отговор на проблемите на личността и общността. След приключване на образованието си може да работите в държавни културни институции, частни фирми (медии, издателства, екипи на фестивали, рекламни агенции, туристически агенции, връзки с обществеността) и неправителствени организации (фондации за култура, научни и изследователски центрове, организации за културен туризъм и пр.).

- **География** - завършилите могат да изпълняват различни задачи при разработването на програми, проекти, планове и прогнози за ресурсната осигуреност на социално-икономическото развитие, при изготвянето на оценки за динамиката на процесите в

природната среда и за въздействието върху тях на национално, регионално и локално равнище. Перспективите пред завършилите най-често са в преподавателска или научна работа, или в държавната администрация.

- **Право** - завързващите право получават професионална квалификация „юрис“ и се реализират в съдебната система (съдии, прокурори, адвокати), структурите на Министерството на вътрешните работи, в държавната администрация, в частния сектор - адвокати на свободна практика, частни съдебни изпълнители, нотариуси или юрист-консулти в бизнес компании. Юристите имат изключителна роля в политиката на всяка държава, тъй като изработват конституцията, основният закон във всяко правово общество, и ежедневно работят върху цялата тази система от правила и норми, под формата на закони, регулатори социалните взаимоотношения и без които е невъзможно нормалното функциониране на което и да е общество.

Социалните науки разглеждат аспектите на човешкото общество, т. е. те обединяват всички науки с предмет обществото и различните му форми и деяния.

За какви хора е подходящо това образование?

Социалните науки са за хора с подчертан интерес към така наречените в училище „разказвателни“ предмети, както и към хуманитарните науки. За хора, които обичат изследователската работа, интересуват се

от човека и обществото, и обичат процесите по събиране и анализиране на информация.

Някъде може да срещнете знак за равенство между хуманитарните и социалните науки. По дефиниция хуманитарните науки ползват аналитични, критични и спекулативни методи за изучаване на човека и неговите дейности, а в социалните науки се използват емпирични (чрез практика, опит) методи.

Към всяка от тях има набор от дисциплини и университетски програми, които ги обединяват, допълват или отговарят на новостите, които настъпват с развитието на науките и промените в живота и работата ни на всички нива. Антропология и Културология не се предлагат често като самостоятелни програми, а обикновено са част от друга специалност.

В България в много университети се учат предмети тип „Социални дейности“. Във всеки университет специалността се нарича по различен начин, но обхватът им обхваща изучаване е сходен. МОН предлагат и стандартизирана класация за качеството на обучение на „Социални науки“ във висшите училища в България.

В Европа Социалните науки са развити от дълги години. Като качество на образование най-развитият университет по Социални науки в световен мащаб е американският Харвард, следван веднага от Великобритания и London School of Economics and Political Sciences. Това показва, че образованието в Европа е едно от най-качествените в глобален аспект.

Позиция	Висше училище	Образователна степен
1	Софийски университет „Св. Климент Охридски“	бакалавър, магистър, доктор
2	Нов български университет - София	бакалавър, магистър
3	Тракийски университет - Стара Загора	бакалавър, магистър, доктор
4	Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“	бакалавър, магистър
5	Бургаски свободен университет	бакалавър, магистър, доктор

Висше училище	Световна класация за университетите (2017)	Европейска класация за университетите (2017)
London School of Economics and Political Sciences	2	1
University of Oxford	3	2
University of Cambridge	4	3
London Business School	15	4
Bocconi University	15	5
UCL (University College London)	30	6
INSEAD	32	7
The University of Warwick	36	8
Copenhagen Business School	41	9
Erasmus University Rotterdam	42	10

Източник: QS University Rankings

Професионална реализация

С диплома от програма в областта на социалните науки може да се практикуват професии от един много широк диапазон. В много посоки обаче тези науки подготвят кадри, чиито профукт на труда намира приложение предимно в преподавателската или научноизследователска област и много трудно в бизнеса или индустрията. Това разбира се зависи от икономическите и обществените ресурси и интереси на съответната държава.

Ключов момент за успешната реализация е да се търси максимално доближаване на получената диплома с реалностите в даден пазар на труда чрез специализации, осигуряващи по-добра практическа приложимост.

Не е тайна, че право, икономика, социология и психология дават една отправна точка за реализация, а философия, антропология и културология – друга. И ако първата група има своето очевидно практическо приложение, то втората буди сериозни въпроси относно това какво точно може да работи дадения специалист.

Нека внесем известна яснота в това какви професии се упражняват най-често след завършване на програма в някоя от социалните науки.

Социология – с тази диплома се работи като социолог, експерт, анализатор в социологическа агенция, маркетинг агенция или маркетинг отдел на компании, както и в медиуми.

Икономика – икономист, мениджър, експерт във всички отрасли на икономиката, както и навсякъде в бизнеса.

Антропология, Философия, Културология – извън преподавателски и научноизследователска работа трудно ще намерите приложение на образованието си в някоя от тези области.

Право – с професии като адвокат, прокурор, съдия, нотариус, това е пример за социална наука с много добри шансове за реализация.

География, История, Археология – тук вариантът за избягване на преподавателска дейност е изследователска и експертна работа в съответните отрасли на икономиката и туризма.

Психология, Политология – не дават твърде много варианти пред завършените програми в тази област, но те все пак имат компетенциите да работят успешно като експерти и в частния сектор и в държавната администрация.

Няколко съвета:

- Програмите в областта на социалните науки имат силна теоретична насоченост, която трябва да компенсирате с активна практическа работа от всякакво естество, докато следвате.
- Не пренебрегвайте интересите си, но помислете добре какво бихте работили с получената диплома и има ли къде това да стане в държавата, в която живеете или възнамерявате да живеете и работите.

Помислете върху варианта да специализирате в различна област, за да получите по-широка квалификация, с която ще имате по-голям шанс да се реализирате на пазара на труда.

